

**Міністерство внутрішніх справ України
Харківський національний університет внутрішніх справ**

ОСОБИСТІТЬ, СУСПІЛЬСТВО, ВІЙНА

Тези доповідей учасників
міжнародного психологічного форуму

(7 квітня 2023 р., м.Харків, Україна)

Харків 2023

УДК 316.3:159.9
0-72

Особистість, суспільство, війна: тези доповідей учасників міжнародного психологічного форуму (7 квіт. 2023 р., м. Харків, Україна) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків. 2023. 265 с.

У матеріалах конференції проаналізовано актуальні психологічні питання українського суспільства, яке переживає стан війни. Розглянуто вплив агресивних інформаційних і психологічних технологій на особистість та засоби ефективної протидії ним, особливості надання психологічної допомоги та психологічної підтримки в умовах війни. Розкрито засади психологічного забезпечення сектору безпеки та оборони України, представлено широкий спектр наукових розробок вітчизняних та зарубіжних дослідників у царині права та психології.

УДК 316.3:159.9

Матеріали викладено в авторській редакції з незначними коректорськими правками. Відповідальність за точність поданих фактів, цитат, цифр і прізвищ несуть автори та їх наукові керівники.

KALAMKOVIC Snezana	
INCLUSION OF STUDENTS WHO CAME WITH THE WAR OF THE WESTERN AREAS IN THE EDUCATIONAL PROCESS OF THE REPUBLIC OF SERBIA.....	110
КАРПЮК І.В., ГАЛЬЧИЧ І.П.	
ЗАХИСТ ПРАВ ДІТЕЙ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В ПЕРІОД ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ.....	113
KLIMANOV Bohdan	
WAR EFFECTS ON PERSONALITY DEVELOPMENT.....	114
КЛОЧКО А.М.	
КОНФЛІКТОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ФУНКЦІЯ ФОРМУВАННЯ СТРЕС-МЕНЕДЖМЕНТУ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ПОЛІЦІЇ.....	116
КОВАЛЕНКО Є.С.	
СХИЛЬНІСТЬ ДО ПОРУШЕНЬ ВІЙСЬКОВОЇ ДИСЦИПЛІНИ ТА ЇЇ ДІАГНОСТИКА.....	120
КОЛЕСНІЧЕНКО О.С., МАЦЕГОРА Я.В.	
ФАКТОРНА СТРУКТУРА ХАРАКТЕРИСТИК, ЩО ВИЗНАЧАЮТЬ ЕФЕКТИВНІСТЬ СЕРЖАНТІВ, ЗА ОЦІНКАМИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ.....	122
КОРОТКЕВИЧ Р.О., СЕМЕНЧЕНКО Ю.В.	
ЕМОЦІЙНА СТІЙКІСТЬ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	126
КРАСНОКУТСЬКИЙ М.І.	
АСПЕКТИ ВІДНОВЛЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ВІД ТРАВМАТИЧНИХ ПОДІЙ.....	128
КУРЕПІН В.М.	
АСПЕКТИ ПСИХОТРАВМУЮЧИХ ФАКТОРІВ ДІТЕЙ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ ТА ШЛЯХИ ПОСТТРАВМАТИЧНОГО ЗРОСТАННЯ.....	131
КУРЕПІН В.М., ІВАНЕНКО В.С.	
ОСОБИСТІТЬ В УМОВАХ ВІЙНИ, ТРИМАЄМО ФРОНТ НА ПЕРЕМОГУ.....	134
ЛІВЕНЦОВА Ю.С.	

Другий етап ЕВС передбачає опанування комплексом вправ, які підсилюють здатність до саморегуляції (прояв самовладання), підвищення емоційно-вольової стійкості. Третій етап ЕВС передбачає опанування комплексом вправ і методикою саморегуляції майбутнього поведіння у складних і небезпечних ситуаціях.

Тож, ЕВС є ефективним способом самовиховання та психологічної підготовки до дій у обстановці ризику й небезпеки, зокрема в повсякденній діяльності. Наведемо приклади вправ і словесних формул («ключів») використання ЕВС в екстремальних умовах воєнного часу:

- самоконтроль за зовнішнім проявом негативних емоцій, з додатковим використанням навичок ритмічного дихання та розслабленням мускулатури;

- ритмічне заспокійливе дихання в русі: два – три кроки – вдих; чотири - п'ять – видих; один – два – пауза; при швидкій ходьбі або неквапливому бігу контролюйте тільки тривалість видиху;

- самонавіювання - («Я заспокоююся... Я зовсім спокійний»);

- словесні формули бажаної поведінки – ключі (з переходом до уявного тренування відповідних дій) – «Впевнений у своїх силах», «Вся сила – на виконання завдання», «Я зможу перебороти труднощі», «Чітко уявляю свої дії», «Беру себе в руки», «На небезпечні дії супротивника – реакція миттєва», «Моя увага загострюється... Легко зосереджуюся на меті... Я весь – уважний», «До сильних звуків байдужий... зовсім байдужий... але чую чітко всі команди» [2, с. 306-313].

Тож, від емоційної стійкості особистості залежить її поведінка та наслідки діяльності в умовах небезпеки у воєнний час.

Список бібліографічних посилань:

1. Шапар В. Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. Харків: Прапор, 2007. 640 с.

2. Подоляк Я. В. Психологія безпеки: монографія. Харків: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2009. 324 с.

(Одержано 09.03.2023)

УДК 159.99

Микола Іванович КРАСНОКУТСЬКИЙ,
кандидат психологічних наук, доцент,
науковий співробітник навчально-наукової
лабораторії екстремальної та кризової
психології науково-дослідного центру,
Національний університет цивільного захисту України,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4422-1505>

АСПЕКТИ ВІДНОВЛЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ВІД ТРАВМАТИЧНИХ ПОДІЙ

Проблема комплексного відновлювального впливу на стан здоров'я людини, яка бере участь у військових конфліктах, знаходиться в центрі уваги психологів усіх країн. Так кожна країна приділяє велику увагу своїм військовим надаючи їм всебічну професійну психологічну підтримку, яка спрямована на раннє виявлення психологічних відхилень, а також можливість швидшої стабілізації до нормальної життєдіяльності. Врахування соціально-психологічних факторів, а особливо перикатастрофічних, які на наш погляд є сьогодні найбільш актуальними, безперечно сприятиме не лише подоланню посттравматичних стресових станів, а й покращенню якості життя різних сегментів суспільства.

До невирішених проблем належать соціально-психологічні технології відновлення психологічного здоров'я військовослужбовців у зоні бойових дій, ВПО та населення, які мають травматичний досвід.

Метою дослідження є аналіз комплексного підходу для збереження та відновлення психологічного здоров'я особи, яка постраждала внаслідок тривалих бойових дій. Для досягнення поставленої мети нам необхідно вирішити наступні завдання: проаналізувати теоретико-методологічні основи технологій відновлення психологічного здоров'я особистості; дослідити технології соціально-психологічної реабілітації військовослужбовців, ВПО та населення, яке перебувало в зоні бойових дій; визначити методи мобілізації особистісних ресурсів, що забезпечують ефективність соціально-психологічної реабілітації.

Для вирішення поставлених завдань використані такі методи дослідження: метод феноменологічного аналізу особистості та втручання в групове консультування, методи опитування, глибинні та контекстуальні інтерв'ю, тематичні дослідження. Інтерпретацію результатів проводили за допомогою процедур контент-нарративного аналізу та якісного аналізу творчих продуктів.

У результаті дослідження встановлено, що наслідки тривалої військової травми необхідно аналізувати в повному діапазоні від негативних (ПТСР, зниження рівня психологічного здоров'я особистості) до позитивних (посттравматичне зростання, активізація життєтворчості). Негативні наслідки поділяються: на соціально-психологічному рівні як зниження схильності до співпраці, здатності до співпереживання, падіння довіри до світу; на ціннісно-смысловому рівні як втрата здатності знаходити нові життєві перспективи, погіршення осмислення пережитого, зниження здатності отримувати задоволення від повсякденного життя; на індивідуально-психологічному рівні як переживання розщеплення, порушення цілісності, деструктивні зміни ідентичності, зниження потреби в самореалізації, зниження врівноваженості, адаптивності.

Отже, основною умовою збереження психологічного здоров'я є готовність особистості творчо будувати власне життя. Засобом відновлення психологічного здоров'я є соціально-психологічна реабілітація як комплексний процес поживлення життя та підвищення суб'єктивного

благополуччя. Здатність особистості керувати власним життям передбачає відновлення готовності до самоперетворення та реалізації оновлених проєктів майбутнього в різних сферах.

Реабілітація передбачає варіативність втручань з урахуванням історії життя особи, його можливостей і характеру травми, можливість відновлення частково втрачених функцій, профілактику ускладнень.

Емпірично встановлені основні та допоміжні показники психологічного здоров'я особистості. Основні показники – цілісність, самореалізація, саморегуляція. Допоміжні показники необхідно розглядати на трьох рівнях: індивідуально-психологічному (креативність, врівноваженість, адаптивність), ціннісно-смісловому (пошук нових смислів, розуміння досвіду, здатність радіти життю) та соціально-психологічному (схильність до співпраці, здатність до співпереживання).

За даними наукових досліджень аналіз психологічних проблем показав блокування довіри до світу, втрату цінності себе та свого життя, змістовну життєву дезорієнтацію. А діагностика доводить, що військовослужбовці, ВПО та населення, яке перебувало в зоні бойових дій відчують найвищий рівень відчуження щодо суспільства, інших людей і роботи, а найнижчий – щодо себе та своєї родини. Поширеними формами відчуження є авантюризм (пошук сильних переживань у небезпечних екстремальних заходах) і безсилля (невіра в здатність впливати на важливі життєві ситуації).

Для відновлення психологічного здоров'я військовослужбовців, ВПО та населення, яке перебувало в зоні бойових дій необхідними критеріями є: досягнення більш високого рівня особистісної цілісності та спадкоємності, віра в себе, здатність до самопідтримки та самодопомоги; підвищення самоефективності; посилення потребностно-мотиваційні, ціннісно-сміслові ресурси особистості як джерело самозмін; відновлення конструктивних стосунків з оточенням.

На нашу думку центром відновлення особистості на індивідуально-психологічному рівні є можливості підвищення емоційної стійкості як здатності контролювати власні емоційні стани в ситуаціях взаємодії. Експериментально встановлено, що емоційна стійкість визначається досвідом, який включає стрижневі уявлення і поверхневі, первинні уявлення. Отже, підвищення емоційної стійкості залежить: від балансу досвіду і поверхневих уявлень, діапазону стратегій виходу із ситуацій [3, 6].

Висновки. Проведений науковий аналіз та зроблені дослідження доводять що головною умовою збереження психологічного здоров'я є готовність особистості до творчої побудови власного життя, а засобом одужання – реабілітаційний процес, який сприяє активізації життєтворчості та підвищує рівень суб'єктивного добробуту в сім'ї і суспільстві, та професійних сферах. Ефективність одужання забезпечується врахуванням показників, критеріїв, векторів, змістовних завдань реабілітаційних втручань. Не менш важливими є покрокова конкретизація ефектів реабілітації, можливість адресного включення громад у системну підтримку, командний підхід спеціалістів різного профілю.

Подальші наші дослідження ми вбачаємо у розробці пакету методів і стратегій соціально-психологічного супроводу як медіатора особистісних трансформацій жертв війни від часу знаходження осіб у зоні конфлікту до нормальних умов життєдіяльності. У подальших дослідженнях планується провести дослідження видів соціально-психологічного супроводу стосовно до умов і характеру травматизації військовослужбовців, ВПО та населення, яке перебувало в зоні бойових дій.

Список бібліографічних посилань:

1. Гундертайло Ю. Д. Арт-терапевтичні технології надання психологічної допомоги внутрішньо переміщеним особам // Способи підвищення соціально-адаптивних можливостей людини в умовах переживання наслідків травматизму. - адаптаційні можливості особистості в умовах переживання наслідків травматичних подій : Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2017. – с. 61–69.

2. Дворник М. С. Використання мобільних додатків як соціально-психологічна стратегія реабілітації // Психологічні науки: проблеми і здобутки : зб. наук. Статей [Психологічні науки: проблеми та досягнення] / Київ. міжнар. ун-т, Ін-т соц. та політичної психології К. : КиМУ Випуск 10, 2017. – с. 53–67.

3. Климчук В. Інститут психічного здоров'я УКУ: Локальні дії для глобального впливу // Журнал Української Лікарської Асоціації Північної Америки. том. 55, № 1 (159), 2018. – с. 33–37.

4. Ларіна Т., Сидоренко Ж. Дослідження ресурсів життєздатності особистості на прикладі Євромайдану 2013-2014 років в Україні // Наука і освіта № 1, 2018. – с. 139–148.

5. Лазоренко Б., Кальницька К. Досвід роботи школи психосоціальної допомоги: реадaptaція українських ветеранів та їх дружин // Психологічні науки: проблеми і здобутки; вип. (1). К. : КиМУ, 2018. – с. 65-69.

6. Малхазов О. Р. Технології емоційної стійкості осіб, що переживають наслідки травматичних подій // Психологічні науки: проблеми і здобутки. Психологічні науки: проблеми і досягнення]: зб. наук. вул. Київського міжнар. ун-ту у Ін-ту соц. та політ. психології НАПН України К.: КиМУ, Вип. 11, 2018. – с. 132-147.

(Одержано 28.03.2023)

УДК 159.98

Вячеслав Миколайович КУРЕПІН,

кандидат економічних наук,

доцент кафедри методики професійного навчання

Миколаївського національного аграрного університету

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4383-6177>

АСПЕКТИ ПСИХОТРАВМУЮЧИХ ФАКТОРІВ ДІТЕЙ ПІД ЧАС